

آشنایی با عملیات کربلای 5

عملیات کربلای 5 | مورخ 19 دی سال 1365 با رمز مبارک یازهرا(ع) در منطقه شلمچه و شرق بصره آغاز شد.

رزمندگان سپاه اسلام برای آزاد سازی مناطق تحت اشغال و دفع تجاوز دشمن و به منظور دستیابی به اهداف والای خود، اقدام به انجام عملیات کربلای 5 در این منطقه کردند.

سنگینی شرایط دشوار پس از عملیات کربلای 4 ضرورت انجام عملیات دیگری را ایجاب می‌کرد. عملیاتی که پیروزی آن تضمین شده باشد و ضمناً از جنبه نظامی و سیاسی بسیار ارزشمند باشد تا آثار نامطلوب عدم فتح کربلای 4 را جبران نماید.

روایت عملیات کربلای 5 از زبان سردار حاج قاسم سلیمانی

ارزشمندترین منطقه موجود شلمچه بود که دشمن در آن مستحکم ترین مواضع و موانع را داشت، به طوری که عبور از آن‌ها غیرممکن می نمود و با توجه به اصول نظامی شناخته شده و محاسبات کمی، ضریب موفقیت بسیار ناچیز بود و بالطبع تضمین پیروزی از سوی فرماندهان عملیات را غیر ممکن می‌ساخت؛ لیکن ضرورت غیر قابل انکار ادامه جنگ در آن موقعیت و لزوم تسریع در تصمیم گیری پس از عملیات کربلای 4 سبب گردید که صرفاً برای انجام تکلیف و با امید به نصرت الهی، تمامی نیروهای خودی اعم از رزمنده و فرمانده برای عملیات بزرگ کربلای 5 آماده شوند.

هنگام انتخاب منطقه عملیات کربلای 5، آنچه اوضاع را پیچیده‌تر می‌کرد، این بود که:

- تنها انجام یک عملیات نمی توانست موثر باشد.
- به علاوه عملیات باید با پیروزی توأم باشد.
- همچنین سرعت عمل نیز نقش تعیین کننده‌ای در این عملیات داشت.

دشمن با توجه به اهمیت منطقه، زمین شرق بصره را مسلح به انواع موانع و استحکامات کرده بود و با رها کردن آب در منطقه، انجام هرگونه عملیاتی را غیر ممکن ساخته و فضای امنی را برای خود به وجود آورده بود تا بتواند حرکت هر نیروی مهاجم را قبل از دستیابی به خط اول خود سرکوب کند.

اولین خط دفاعی دشمن دژی بود که در یک سمت آن سنگرهای بتونی برای استراحت نیرو و در سمت مقابل، سنگرهای دیده بانی و تیربار با مهمات آماده و سنگرهای تانک احداث شده بود. این دژ، دشمن را از موقعیت ممتازی برای اشراف و تسلط کامل بر منطقه برخوردار می کرد. در پشت خط اول چند موضع هلالی شکل احداث، که قطر هر یک به 300 الی 400 متر و ارتفاع آن به 5 تا 6 متر می رسید.

در پشت مواقع هلالی، برای تردد و استقرار تانک، جاده ساخته شده بود و به این وسیله تانک می توانست با استقرار روی مواضع مشخص شده، کل منطقه درگیری را زیر پوشش گلوله مستقیم و تیربار قرار دهد.

دومین خط دشمن به فاصله صد متر از خط اول و به موازات آن احداث، و سیل بندی بود به عرض 205 و ارتفاع 4 متر که دارای موضع پیاده، کانال مواصلاتی و مواضع تانک بود. این سیل بند از جنوب جاده شروع می شد و به سمت اروند ادامه داشت.

سومین خط دشمن، خاکریزی بود به موازات خط دوم و دارای مواضع پیاده و تانک که در جلوی آن کانال متروکه ای به عرض 4 و عمق 2 متر احداث شده بود. چهارمین رده دشمن در پشت نهر دوعیجی قرار داشت و شامل نهر، دژ و چندین موضع هلالی پی در پی، که بر توانایی دشمن برای مقابله و دفاع می افزود.

پنجمین رده دشمن در پشت نهر جاسم قرار داشت. ضمن آن که در حد فاصل خط چهارم و پنجم، قرارگاه دشمن، خصوصاً قرارگاه تاکتیکی سپاه سوم (مقر فرماندهی لشکر 11)، دارای مواضع مستحکمی بود و پدافند مستقل داشت. پس از خط جاسم تا کانال زوجی، مرکز توپخانه، لجستیک و عقبه لشکر 11 قرار گرفته بود و رده ششم و هفتم دشمن شامل کانال زوجی و مثلثی های غرب کانال زوجی بود. در منطقه شلمچه، دشمن زمین را به شکل پنج ضلعی درآورده بود. که از استحکامات بسیار پیچیده ای برخوردار بود.

اهداف عملیات:

منطقه شلمچه به لحاظ اهمیت سیاسی و نظامی آن، به عنوان یکی از معابر وصولی شهر بصره، همواره در زمره اهداف قوای نظامی **جمهوری اسلامی ایران** قرار داشت. در صورت تسلط بر این منطقه، جمهوری اسلامی می توانست برتری خود در جنگ را به اثبات برساند.

منطقه عملیات:

منطقه عملیاتی شلمچه که در جنوب شرقی شهر مهم بصره قرار گرفته و تقریباً نزدیک ترین محور وصولی به این شهر به شمار می‌آید، به مناطق و محورها زیر محدود می‌باشد:

- از شمال، به آب گرفتگی جنوب زید.
- از شرق، به دژ مرزی ایران و عراق.
- از جنوب، به رودخانه اروند و اروند صغیر.
- از غرب، به کانال زوجی و شهرهای تنومه و الحارثه.

این منطقه از تعداد زیادی نهر، کانال، خاکریز، جاده و .... تشکیل شده است که همه آن‌ها در بخش شمالی اروند قرار دارند. هم چنین، آب گرفتگی‌های متعددی در این منطقه وجود دارند که از سوی ارتش عراق به عنوان موانعی در مقابل هر گونه نفوذ قوای جمهوری اسلامی ایجاد شده‌اند.

استعداد دشمن:

منطقه عملیاتی در حوزه پدافندی سپاه سوم عراق بود و سه لشکر 11 پیاده، 5 مکانیزه و 3 زرهی در این منطقه مستقر بودند.

با شروع عملیات، تعداد دیگری از لشکرهای عراق به تدریج در منطقه عملیاتی حضور یافتند. این لشکرها عبارت بودند از:

- **الف - پیاده:** لشکرهای 2، 4، 7، 8، 22، 32، 14، 15، 25، 18، 30، 29، 27، 28، 33، 20 و 35
- **ب - زرهی:** لشکرهای 6، 10 و 12.
- **ج - مکانیزه:** لشکر 1.

• د - گارد ریاست جمهوری: لشکرهاى 1، 2، 3 و 6.

در ذیل، تمام یگان هایی که به منطقه کربلاى 5 اعزام شدند، بر حسب تیپ آورده شده است:

• الف - پیاده: تیپ های 36، 4، 5، 29، 18، 19، 38، 39، 23، 22، 28، 45، 47، 48، 14، 44، 71، 72، 74، 75، 76، 78، 79، 81، 82، 83، 84، 88، 90، 91، 93، 94، 95، 96، 101، 102، 103، 105، 106، 107، 109، 111، 112، 113، 114، 116، 117، 118، 119، 120، 238، 412، 413، 417، 418، 421، 422، 423، 426، 428، 429، 430، 431، 435، 436، 437، 438، 439، 442، 443، 501، 502، 506، 603، 604، 605، 701، 702، 703، 704، 707، 801 و 805.

• ب - زرهی: تیپ های 34، 6، 12، 26، 30، 16، 17، 42، 37 و 50 و گردان تانک لشکر 11 پیاده.

• ج - مکانیزه: تیپ های 27، 8، 20، 15، 25، 24 و 46.

• د - گارد ریاست جمهوری: تیپ های 4، 5، 6، 7، 8، 16، 17 پیاده، 2 و 10 زرهی، 3 نیروی مخصوص و 11 کماندو.

• هـ - نیروهای مخصوص: تیپ های 65، 66 و 68.

• و - کماندو: تیپ های 1، 2 و 3 ستاد کل، هفت تیپ کماندویی از سپاه های هفت گانه و پنج گردان مستقل کماندو.

• ز - توپخانه: گردان 46.

قوای خودی:

براساس موجودی 200 گردان نیرو، نحوه رزم به شکل زیر طراحی شد:

• قرارگاه خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله وسلم به عنوان قرارگاه مرکزی.

قرارگاه کربلا تحت فرماندهی قرارگاه خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله وسلم هدایت نیروهای زیر را به عهده داشت:

• لشکر 25 کربلا.

• لشکر 41 ثارالله علیه السلام.

• لشکر 31 عاشورا.

• تیپ مستقل 33 المهدی (عج).

• تیپ مستقل 18 الغدير.

• تیپ مستقل 48 فتح.

قرارگاه نجف تحت فرماندهی قرارگاه خاتم الانبیاءصلی الله علیه وآله وسلم هدایت نیروهای زیر را بر عهده داشت:

- لشکر 17 علی بن ابی طالب علیه السلام.
- لشکر 5 نصر.
- لشکر 105 قدس.
- لشکر 155 ویژه شهدا.
- لشکر 21 امام رضا علیه السلام.
- تیپ مستقل 57 حضرت ابوالفضل علیه السلام.
- تیپ مستقل 12 قائم (عج).

قرارگاه قدس تحت فرماندهی قرارگاه خاتم الانبیاءصلی الله علیه وآله وسلم هدایت نیروهای زیر را بر عهده داشت:

- لشکر 27 محمد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم.
- لشکر 7 ولی عصر (عج).
- لشکر 8 نجف اشرف.
- لشکر 14 امام حسین علیه السلام.
- لشکر 32 انصارالحسین علیه السلام.
- تیپ مستقل 44 قمرینی هاشم علیه السلام.

هم چنین، گردان مستقل 38 زرهی ذوالفقار، تیپ 20 زرهی رمضان و تیپ توپخانه 15 خرداد تحت امر قرارگاه خاتم الانبیاءصلی الله علیه وآله وسلم بودند. در مجموع، 24 گردان توپخانه، آماده آتش وجود داشت.

در جریان عملیات نیز قرارگاه عملیاتی نوح و تیپ های مستقل 110 خاتم الانبیاءصلی الله علیه وآله وسلم و 22 بدر به نیروهای عمل کننده ملحق شدند.

شرح عملیات:

در آستانه شروع عملیات، با توجه به محدودیت زمان، آخرین اقدامات شامل جابه جایی و نقل و انتقال نیروها و امکانات، تکمیل بحث مانور عملیات و غیره انجام گرفت و نیروهای زرهی و توپخانه نسبت به مأموریت اصلی و گروه های مواصلاتی برای اجرای آتش و مانور توجیه شدند.

و با توجه به تجارب عملیات کربلای 4، ابهام نسبت به میزان هوشیاری دشمن موجب شده بود که کلیه تحرکات دشمن تا قبل از آغاز درگیری کنترل شود. اجرای آتش کاتیوشا در داخل حوضچه لشکر 41 ثارالله و خسارت های وارده، به میزان حساسیت ها افزود. از سوی دیگر، افزایش تردد خودروهای دشمن به سمت منطقه فاو، این تصور را تقویت کرد که دشمن قصد حمله به فاو را دارد.

اما هم چنان نسبت به میزان هوشیاری دشمن در منطقه شلمچه ابهام و تردید وجود داشت و هیچ گونه نتیجه مشخصی ارایه نمی شد. در این حالت، نیروها در انتظار صدور فرمان حمله از سوی فرماندهی کل در شرق بصره بودند. با توجه به نور مهتاب، ساعت شروع حمله، 2 بامداد روز 1365/10/19 تعیین شده بود. اما نظر به محدودیت زمان برای شکستن خط و پاکسازی و تثبیت آن، مقرر شد که نیروها با استفاده از نور مهتاب حرکت کنند و در پشت مواضع دشمن در انتظار صدور فرمان حمله بمانند.

پس از نیمه شب، که نور مهتاب منطقه را روشن کرده بود، درگیری در برخی محورها آغاز شد. که این خود بر نگرانی مبنی بر هوشیاری دشمن افزود: با این که تا غروب نور مهتاب هنوز زمان زیادی باقی مانده بود، از سوی فرمانده صحنه نبرد، سردار سرلشکر محسن رضایی، در ساعت 1:35 بامداد فرمان حمله با رمز مقدس یا زهراسلامالله علیه صادر شد و بدین ترتیب برادران بسیجی و سپاهی یورش خود را به عظیم ترین و پیچیده ترین استحکامات دشمن در شرق بصره آغاز کردند. خبرهای واصله به قرارگاه کربلا حاکی از پیشروی در محورهای مختلف و شکسته شدن خط دشمن بود، از این رو اطمینان به غافلگیری دشمن به وجود آمد و ابهامات مبنی بر عدم امکان شکسته شدن خطوط دشمن نیز بر طرف شد.

پس از اطمینان عبور از خط، تلاش برای پاکسازی، الحاق و تثبیت آغاز شد. و چون الحاق لشکر 25 کربلا به لشکر 31 عاشورا نقش تعیین کننده ای در تصرف پوزه کانال پرورش ماهی و باز شدن عقبه خشکی نیروهای عبور کننده از کانال داشت، مورد تایید قرار گرفت.

همچنین الحاق لشکر 19 فجر و لشکر 31 عاشورا در منطقه 5 ضلعی نیز حایز اهمیت بود و ضمن این که ضرورت پاکسازی قرارگاه تیپ دشمن در منطقه 5 ضلعی، همواره به یگان های عمل کننده در منطقه گوشزد می شد. در واقع الحاق یگان های محور 5 ضلعی و محور کانال ماهی و نیز شکستن مقاومت دشمن در قرارگاه فرماندهی تیپ در 5 ضلعی، دو مساله اساسی بود که فرماندهی قرارگاه کربلا می بایست تدابیر لازم را برای انجام آن اتخاذ می کرد. علاوه بر آن ، منطقه جناح راست عملیات نیز بایستی تثبیت می شد.

دشمن پس از عملیات کربلای 4، براساس این تحلیل که ایران فعلا قادر به عملیات نیست، توجه خود را به بازپس گیری فاو معطوف کرده بود.

عراقی ها می پنداشتند، ایران در برابر یک تهاجم سنگین در منطقه فاو قادر به مقاومت نیست و تلاش های گسترده دشمن، به ویژه جابه جایی و انتقال نیرو و توپخانه به فاو، تماما حاکی از آمادگی دشمن برای حمله به منطقه فاو بود. اما انجام عملیات در منطقه کربلای 5، آن هم در مقیاس گسترده ، موجب گردید عملیات در فاو منتفی و نیرو و امکانات دشمن به منطقه شرق بصره اعزام شود.

در واقع دشمن ضمن غافل گیر شدن نسبت به عملیات شرق بصره از نظر زمان و مکان در مورد تاکتیک ویژه عملیات که عمدتا معطوف به عبور از منطقه آب گرفتگی و کانال پرورش ماهی و حرکت از شمال به جنوب در پشت مواضعش بود، غافلگیر شد.

مرحله اول عملیات:

محور های اصلی تلاش های قرارگاه کربلا، شامل خروج از 5 ضلعی، تثبیت سرپل غرب کانال پرورش ماهی و باز کردن جاده شلمچه بود. هدف از این تلاش ها تصرف منطقه مورد نظر، تامین جای پا و فراهم کردن شرایط برای تثبیت منطقه و هم چنین تحویل خط به قرارگاه های قدس و نجف اشرف بود.

تدبیر قرارگاه این بود که جناح راست منطقه عملیات توسط تیپ 18 الغدير و لشکر 33 المهدی(عج) تثبیت شود و سرپل غرب کانال پرورش ماهی با الحاق لشکر 41 ثارالله به لشکر 25 کربلا تامین گردد. هم چنین برای خروج از 5 ضلعی، علاوه بر تلاش برای پاکسازی مقر تیپ دشمن در منطقه و الحاق لشکر 19 فجر به 31 عاشورا، نسبت به الحاق لشکر 31 به لشکر 25 در مثلثی پوزه کانال پرورش ماهی، نیز تاکید می شد، زیرا علاوه بر باز شدن عقبه خشکی نیروهای غرب کانال پرورش ماهی، شرایط را برای پیشروی در عمق، توسط قرارگاه قدس، با تامین جناح راست این قرارگاه، فراهم نماید.

هم چنین باز کردن جاده شلمچه توسط لشکر 10 سید الشهداء علیه السلام - که شرایط را برای عبور دو قرارگاه قدس و نجف فراهم می کرد - از سوی فرماندهی عملیات دنبال می شد. فشارهای دشمن ابتدا معطوف به باز پس گیری منطقه سرپل غرب کانال پرورش ماهی با تاکید به جناح راست منطقه عملیات و به منطقه سرپل بود.

مقاومت قرارگاه تیپ دشمن در منطقه 5 ضلعی و مقابله با الحاق لشکرهای 31 عاشورا و 25 کربلا در پوزه کانال پرورش ماهی نیز بدین منظور انجام می گرفت که با ایجاد تاخیر در این الحاق بتواند با پاکسازی منطقه سرپل و عقب راندن نیروهای خودی از این منطقه، گسترش عملیات را مهار کند.

مرحله دوم عملیات:

بعد از گذشت 24 ساعت از آغاز حمله، با وارد کردن قرارگاه قدس و نجف به صحنه نبرد، عملیات شدت گرفت. هدف تشدید فشار بردشمن برای باز شدن جاده شلمچه و گسترش عملیات بود. در مرحله دوم، دشمن کاملاً هوشیار بود و نیروهای خودی نیز طی 24 ساعت درگیری مداوم خسته به نظر می رسیدند.

به همین دلیل، اهداف مورد نظر تامین نشد. هم چنین افزایش فشار دشمن در روز دوم و ناکامی در مرحله دوم، موجب گردید تا نسبت به پشتیبانی عملیات توسط نیروی هوایی و

هوانیروز اقدام شود. ادامه مقاومت در غرب کانال پرورش ماهی و تلاش برای خروج از 5 ضلعی و باز شدن جاده شلمچه، هم چنان در تدبیر و تداوم عملیات مورد نظر بود.

در این شرایط، فشار دشمن در غرب کانال پرورش ماهی به شدت افزایش یافت، که با عقب راندن نیروهای ایران از منطقه سرپل مانع توسعه و تأمین عملیات گردید.

از روز دوم عملیات، با انتقال امکانات و نیروهای دشمن از منطقه فاو، فشار عراقی ها روی عقبه نیروهای ایرانی با افزایش بمباران تشدید شد، به گونه ای که پیوسته از سوی قرارگاه خاتم الانبیاءصلی الله علیه وآله وسلم نسبت به تأمین پدافند منطقه، پیگیری و تلاش می شد. تشدید فشارهای دشمن و عدم پیشروی به سمت اهداف مورد نظر، کلیه دستاوردهای مرحله اول عملیات نیز در معرض تهدید قرار گرفت و شب سوم، عملیات در شرایط سرنوشت سازی قرار گرفت.

شرایط ویژه الحاق لشکر 25 کربلا و لشکر 27 محمد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم در غرب کانال پرورش ماهی، این امیدواری را به وجود آورد که با توجه به موفقیت یگان های یاد شده در غرب کانال، سرپل در برابر فشارهای دشمن تثبیت شود.

باز شدن جاده شلمچه و فراهم شدن زمینه ورود قرارگاه قدس و نجف به منطقه، به ویژه پیشروی لشکر 8 نجف و لشکر 14 امام حسین علیه السلام از قرارگاه قدس نیز این مکان را به وجود آورد که با توسعه وضعیت از تمرکز فشار دشمن در برخی محورها، از جمله در منطقه سرپل غرب کانال ماهی کاسته شود.

پیشروی در منطقه قرارگاه نجف گرچه با کندی صورت گرفت، اما این امکان را به وجود آورد که با پیشروی تدریجی در منطقه جنوب عملیات، جناح چپ قرارگاه قدس تأمین شود. هم چنین جناح راست منطقه عملیات توسط قرارگاه کربلا تثبیت گردد و چنین تدبیر شد که با اقدامات مهندسی از هر گونه پیشروی دشمن جلوگیری شود تا عقبه یگان های مستقر در غرب کانال از هر گونه تهدید در امان باشند.

در شب چهارم، مجدداً به منظور تکمیل اهداف عملیات، همان مانور دنبال شد و با توجه به وضعیت کلی عملیات، تلاش اصلی بر روی قرارگاه های قدس و نجف متمرکز گردید. ورود لشکر 5 نصر به جزیره بوارین و در هم شکستن استحکامات دشمن، بخشی از موفقیت های حاصله بود.

طی درگیری های شب و روز پنجم، گرچه اهداف مورد نظر کاملاً تحقق نیافت، لیکن ناتوانی دشمن از عقب راندن نیروهای اسلام از منطقه سرپل غرب کانال و ممانعت از پیشروی در جاده شلمچه، نشانه ای از امیدواری نسبت به تثبیت منطقه بود.

پیچیدگی زمین، وجود موانع طبیعی، مقاومت دشمن و سایر عوامل موجب شد تا پیشروی در محوره های مختلف با کندی انجام گیرد، از این رو در تدبیر کلی عملیات تأکید بر اقدامات مهندسی، به منظور تثبیت منطقه و هم چنین استفاده از آتش برای در هم کوبیدن مقاومت دشمن، مورد توجه قرار گرفت.

طی شب و روز ششم و هفتم علاوه بر پیشروی در برخی محورها، تلاش قابل ملاحظه ای نسبت به دفع حملات دشمن در غرب کانال پرورش ماهی انجام گرفت. تشدید فشار دشمن و خبرهای واصله برگزاری جلسه فرماندهان دشمن، این احتمال را تقویت کرد که دشمن در آستانه تصمیم گیری اساسی می باشد.

در واقع تلاش های دشمن طی چند روز و ناکامی در عقب راندن مدافعان ایران اسلامی و یا متوقف نمودن آن ها؛ نشانه ناتوانی دشمن ارزیابی می شد در چنین شرایطی رژیم عراق می بایست با توجه به ارزش سیاسی - نظامی زمین منطقه، نسبت به بازپس گیری آن تلاش، و تلفات انبوهی را متحمل شود و یا این که حفظ نیرو را بر حفظ زمین ترجیح دهد عقب نشینی کند.

سرانجام پس از هشت شبانه روز نبرد در منطقه شرق نهر جاسم، دشمن به خاطر حفظ نیروهایش از منطقه شرق نهر جاسم عقب نشینی کرد.

ضرورت تعقیب دشمن و پیشروی در عمق منطقه شرق بصره، تداوم عملیات را به عنوان یک اصل اساسی مورد تاکید قرار می داد. ادامه فشار نظامی بر عراق می توانست بر دست آوردهای عملیات و کسب امتیاز و پیروزی سیاسی جمهوری اسلامی در جنگ بیافزاید.

اما با عنایت به درگیری طولانی با دشمن و عدم تامین امکانات و تجهیزات مورد نیاز برای ادامه عملیات از یک سو و عکس العمل شدید دشمن از شب دهم عملیات به بعد، باعث شد که با وجود یک هفته درگیری در نهر جاسم و تصرف سرپل، عملیات متوقف شود تا یگان ها پس از بازسازی و تهیه امکانات مورد نیاز به نبرد ادامه دهند.

نتایج عملیات کربلای 5:

عبور از موانع نفوذ ناپذیر دشمن در شرق بصره و حضور در حومه این شهر به گونه ای اهمیت یافت که متعاقب این عملیات:

موقعیت سیاسی و نظامی عراق تضعیف شد و در نتیجه حملات گسترده این کشور به مراکز اقتصادی، صنعتی و مسکونی ایران بار دیگر آغاز شد.

اوضاع جبهه های نبرد به سود قوای نظامی ایران تثبیت شد و سپاه پاسداران یکی از ارزنده ترین تجارب نظامی خود را کسب کرد. تلاش های بین المللی برای پایان دادن به جنگ افزایش یافته و به تصویب قطع نامه 598، که در آن برای اولین بار تا حدودی نظریات جمهوری اسلامی ایران لحاظ شده بود، در شورای امنیت سازمان ملل انجامید.

حضور گسترده نظامی آمریکا و متحدین او در خلیج فارس آغاز شد و یکی از هواپیماهای مسافربری ایران توسط ناوگان آمریکا ساقط گردید.

تعدادی از حجاج بی دفاع ایران توسط رژیم سعودی به شهادت رسیدند.

آخرین آمار انهدام نیروی دشمن از شروع عملیات کربلای 5 تا پس از عملیات تکمیلی کربلای 5 به شرح زیر است:

مناطق و تاسیسات آزاد شده:

- 12 کیلومتر پیشروی به طرف بصره و آزاد کردن 150 کیلومتر مربع.
- آزاد سازی پاسگاه های بویان، شلمچه، کوت سواری و خین.
- آزاد سازی 14 کیلومتر از جاده آسفالته شلمچه - بصره.
- آزاد سازی جزایر بوارین، فیاض و ام الطویل.
- آزاد سازی 11 قرارگاه تیپ ارتش عراق.
- آزاد سازی روستاهای خرنوبیه، سعیدیه، حنین، سلیمانیه، هسجان، جاسم.
- عبور از کانال ماهی گیری، نهر دوعیجی و جاسم.
- استقرار در 10 کیلومتری بصره.
- تصرف دریاچه بویان و بخشی از کانال ماهی.

تجهیزات منهدم شده دشمن:

- بیش از 80 فروند هواپیما.
- 700 دستگاه تانک و نفربر.
- 250 قبضه توپ صحرایی و ضد هوایی.
- صدها قبضه انواع ادوات نیمه سنگین.
- 1500 دستگاه خودرو.
- 400 دستگاه انواع ادوات مهندسی و رزمی.
- مقدار زیادی سلاح سبک و مهمات.

در این عملیات 81 تیپ و گردان مستقل دشمن منهدم و 24 تیپ و گردان مستقل نیز آسیب کلی دیدند و تعداد 40 هزار نفر کشته یا زخمی و 270 نفر نیز اسیر شدند.

بازتاب عملیات کربلای 5:

شکستن خطوط و استحکامات و پیشروی در شرق بصره، توانایی ها و قابلیت های نظامی عراق را بار دیگر، زیر سؤال برد، چنان که روزنامه آبزور چاپ پاریس به نقل از کارشناسان غربی نوشت: «برای اولین بار از آغاز جنگ تاکنون، ناظران و کارشناسان غربی در مورد امکانات دفاعی عراق دچار تردید شده اند.»

هم چنین تاکید بر توانایی نظامی ایران، بخشی دیگری از تحلیل های ارایه شده در رسانه های خبری بود، چنان که رادیو بی. بی. سی طی تحلیل در همین زمینه، با توجه به تجربه سپاه در عملیات فاو و عبور از رودخانه اروند، ضمن اشاره به عبور از منطقه آب گرفتگی و کانال پرورش ماهی در عملیات کربلای 5 گفت: «موفقیت ایران در عبور از دریاچه ماهی، یک بار دیگر توانایی ایران در عبور از آبراه ها را نشان می دهد.»

هفته نامه نیوزویک نیز ضمن تاکید بر پیروزی ایران در عملیات کربلای 5، بر شرایط پیروزی ایران بر عراق اشاره کرد:

«تهاجم ایرانی ها در نزدیکی بصره، حداقل یک چیز را در خصوص جنگ ایران و عراق تغییر داده و آن این مساله است که برای اولین بار طی چند سال گذشته، این احتمال را که یک طرف حقیقتاً بر دیگری پیروز شود، مطرح ساخته است.»

عملیات کربلای 5؛ انهدام قوی‌ترین دژ دشمن

به دلیل دست نیافتن ایران به اهداف پیش‌بینی شده در عملیات کربلای 4، بحران بزرگی برای فرماندهان جنگ به وجود آمده بود. به همین سبب با توجه به آمادگی یگان‌ها و نیروهای داوطلب برای انجام عملیاتی دیگر، طرح عملیات «کربلای 5» در مدتی اندک یعنی 12 روز، ریخته شد.

چیزی که اوضاع را به هنگام انتخاب منطقه عملیاتی پیچیده و دشوار می‌ساخت، این بود که در چنین شرایطی تنها انجام یک عملیات نمی‌توانست راهگشا باشد، بلکه در عین حال عملیات می‌بایست از شرط تضمین پیروزی و همچنین شرایط و ویژگی‌های لازم مناطق آزاد شده به سود جمهوری اسلامی بهره‌مند باشد.

هشت ماه و اندی وقت و سرمایه‌گذاری نسبتاً وسیع جمهوری اسلامی (نیروی انسانی، امکانات و غیره) برای طراحی و انجام عملیات گسترده و بخصوص شیوه تبلیغاتی و طرح مساله عملیات سرنوشت‌ساز، تا حد زیادی توقع همگان را نسبت به دستاوردهای عملیات آینده بالا برد و تلقی خاصی را نسبت به سرنوشت جنگ در بین مردم پدید آورد. توقف نبرد در کربلای 4 و اعلام آن به عنوان یک عملیات محدود، ابهاماتی را می‌توانست در اذهان به وجود آورد که تبلیغات ناخوشایندی را در پی داشت.

ولی عملیات کربلای 5 که در ساعت 1 و 30 دقیقه بامداد 19 دی ماه 1365 با رمز «یا زهرا» (سلام الله علیها) آغاز شد، تا اندازه‌ای انتظارات مردم را برآورده ساخت. این عملیات تا پایان سال 1365 ادامه یافت و به لحاظ مقاومت و جنگندگی نیروهای ایران در شرایط بسیار مشکل و پیچیدگی دژهای مستحکم دشمن، یکی از بزرگترین نبردهای تمام دوران جنگ تحمیلی محسوب می‌شود. منطقه عمومی شرق- بخاطر اهمیت سیاسی و نظامی آن- همواره جایگاهی قابل توجه در اندیشه طراحان جنگ داشته است.

پس از فتح خرمشهر، تسلط بر شلمچه به عنوان یکی از معابر وصولی شهر بصره، در زمره اهداف قوای نظامی ایران قرار گرفت و عملیات کربلای پنج بهترین موقعیت برای عملی ساختن این ایده بود. پیشروی سریع نیروها از سیل‌بند و مواضع دشمن در شرق «کانال ماهی» بسته و سپس عبور از این کانال و توسعه وضعیت نیروهای خودی، نشانگر غافلگیری دشمن در این محور بود. اخبار و اطلاعات واصله نیز حکایت از وضعیت نسبتاً مناسب و خوب نیروها می‌کرد. ادامه این تلاش‌ها در روز نخست منجر به تصرف مثلث غرب «کانال زوجی» شد.

همچنین در محور «پنج ضلعی»، تلاش دشمن منحصراً مقاومت در یک قرارگاه فرماندهی تیپ بود و نیروهای رزمنده و زرهی سپاه توانستند بیشتر پایگاه‌های موجود در این محور را به تصرف خود درآورند. درگیری در جزیره «بوارین» در ساعات نخستین عملیات، بیشتر بدین منظور بود که دشمن احساس کند در سراسر خط درگیری وجود دارد تا فرصت تمرکز نیرو را نداشته باشد.

همچنین در پاسگاه «بویان» که جناح راست عملیات بود، رزمندگان توانستند آن را به تصرف خود درآورند. در روزهای بعد، پاتک‌های سنگین دشمن در منطقه از محورهای مختلف آغاز شد و از طرفی عملیات و درگیری نیروهای خودی نیز ادامه پیدا کرد. در مجموع، مقاومت و ایستادگی نیروها زیر آتش شدید دشمن، با وجود کمبود مهمات و بسته شدن چند راه تدارکاتی و کمک رسانی، بی‌نظیر بود.

در محور کانال پرورش ماهی این درگیرها به اوج خود رسید و تنها جاده ارتباطی که به رزمندگان مستقر در این محور آذوقه و مهمات می‌رساند، بی‌وقفه زیر آتش سنگین عراق بود. گذشته از نقش اساسی عملیات کربلای 5 در پیدایش یک امکان تازه برای اجرای آتش پی در پی بر روی شهر بصره- همزمان با جنگ شهرها- تلاشی وسیع‌تر برای انهدام قسمت دیگری از ارتش عراق، (حتی بیشتر از فاو) از جمله دستاوردهای مهم نظامی کربلای 5 بود.

انهدام دشمن در کربلای 5 بمراتب بیشتر از والفجر 8 بود، به گونه‌ای که حتی تحلیلگران غرب ناچار به اعتراف گوشه‌ای از این مساله شدند. شلمچه به منزله یکی از قویترین دژهای دشمن محسوب می‌شد و این برای ارتش عراق بمنزله دیواری غیر قابل نفوذ بود و همین اعتماد بیش از اندازه نسبت به منطقه، تاثیر بسزایی در غافلگیری دشمن داشت.

این عملیات با انجام چندین عملیات محدود که بعدها «عملیات تکمیلی» نام گرفت، کامل شد. این عملیات باعث تثبیت و ترمیم خطوط پدافندی نیروهای ایرانی گردید.

در راس اهداف عملیات تکمیلی، پنج هدف عمده قرار داشت:

- تکمیل و ترمیم خط پدافندی خودی در نهر جاسم.
  - توسعه و تثبیت نهایی سر پل منطقه غرب نهر جاسم و پیشروی عمده به سوی کانال زوجی.
  - تصرف مجدد سر پل غرب کانال ماهی و گرفتن جناح اساسی از دشمن.
  - حضور موثر و تهدید منطقه استراتژیک شرق کانال زوجی.
  - انهدام بخشی وسیع از امکانات و نفرات دشمن.
- در عملیات کربلای 5 بیش از 80 فروند هواپیما، 700 دستگاه تانک و نفربر، 250 قبضه توپ صحرایی و ضدهوایی، صدها قبضه انواع ادوات نیمه سنگین، 1500 دستگاه خودرو، دستگاه انواع ادوات مهندسی- رزمی، مقدار زیادی سلاح سبک و مهمات دشمن منهدم شد.
- همچنین در این عملیات 81 تیپ و گردان مستقل دشمن منهدم و 34 تیپ و گردان نیز آسیب کلی دید. تعداد کشته و زخمی‌ها و اسرای عراق بالغ بر 42700 تن بود. علاوه بر آن 220 دستگاه تانک و نفربر، 500 دستگاه خودرو، 85 قبضه انواع توپ، هزاران قبضه سلاحهای سبک و سنگین و مقدار زیادی مهمات نیز به غنیمت نیروهای خودی درآمد.

در این عملیات بزرگ و طولانی که با سنگین‌ترین و بیشترین پاتک‌های دشمن توأم بود، چندین تن از فرماندهان برجسته ایرانی مانند «حسین خرازی» فرمانده لشکر 14 امام حسین از اصفهان، «یدالله کلهر» قائم‌مقام لشکر 27 محمد رسول الله از تهران، «حجت‌الاسلام والمسلمین عبدالله میثمی» مسؤول حوزه نمایندگی حضرت امام در قرارگاه خاتم الانبیاء، اسماعیل دقایقی فرمانده لشکر 9 بدر، هاشم اعتمادی فرمانده تیپ امام حسن، محمدعلی شاهمرادی فرمانده تیپ 44 قمر بنی‌هاشم، حاج قاسم میرحسینی قائم‌مقام لشکر 41 ثارالله، محمد فرومندی قائم‌مقام لشکر 5 نصر و... به شهادت رسیدند.

مشخصات عملیات کربلای 5:

- نام عملیات: کربلای 5 و عملیات تکمیلی
- زمان اجرا: 1365 / 19/10
- مدت اجرا: 70 روز

- تلفات دشمن: 42700 (کشته، زخمی و اسیر)
- رمز عملیات: یا زهرا(سلام الله علیها)
- مکان اجرا: منطقه عمومی شرق بصره - سراسر محور جنوبی جنگ
- ارگان‌های عمل‌کننده: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

اهداف عملیات:

انهدام ماشین جنگی دشمن، گشودن راه برای سرنوشت جنگ طولانی و پاسخ به انتظارات مردم و تهدید شهر بصره.